

NEOLİBERALİZM ETKİSİNDE SAĞ POPÜLİZMİN YÜKSELİŞİ: ABD, MACARİSTAN VE FRANSA ÖRNEKLERİ

THE RISE OF RIGHT POPULISM UNDER THE EFFECT OF NEOLIBERALISM: THE CASES OF USA, HUNGARY AND FRANCE

Ahmet Ziya AKIN

ahmetziyaakinn@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Geliş 23 Mart 2019
Kabul 28 Nisan 2019

Anahtar Kelimeler :

Sağ popülizm,
Neoliberalizm,
Avrupa

Avrupa'da 1990 sonrası yükselen sağ popülizmin toplumsal ve ekonomik nedenleri incelendiğinde, 1980 yılından itibaren kapitalist üretim tarzının devamlılığını sağlamak amacıyla ortaya atılan neoliberal ekonomi politikalarının neden olduğu, yoksullaşma ve gelir adaletsizliği gibi olumsuz etkilerle toplumsal ayrılmaya doğru bir eğilim olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmada Avrupa'da yükselen sağ popülizmin yükselişinin neoliberal ekonomi politikaları ile olan ilişkisi çeşitli yönlerden incelenmektedir. Sağ popülizm, siyasi söylemlerinde her ne kadar neoliberal ekonomi politikalarına karşı ifadeler barındırsa da, kriz dönemlerinde neoliberal politikaların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kamuoyu nezdinde "halkı temsil" iddiası ile ortaya çıkarak halkı mobilize etmeyi amaçlamaktadırlar. Bu sayede sağ popülist liderlerin kimi ülkelerde iktidara gelecek kadar halkın desteğini topladıkları görülmektedir. Sağ popülizm ve neoliberalizm ilişkisi, neoliberal ekonomi politikalarının sebep olduğu yoksullaşma ve gelir eşitsizliğinin sağ popülizm aracılığıyla siyasi alana taşındığı en belirgin örnekler olan ABD, Macaristan ve Fransa'daki deneyimler üzerinden ele alınacaktır.

© 2019 PESA All rights reserved

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Received 23 March 2019
Accepted 28 April 2019

Keywords:

Right Populism,
Neoliberalism,
Europe

When examine the social and economic reasons of the right populism in Europe after 1990, it is observed that there has been a tendency towards social segregation due to the negative effects such as impoverishment and income injustice caused by the neoliberal economic policies which have been initiated since 1980 to ensure the continuity of the capitalist mode of production. In this study, although the social and economic implications of the crises caused by neoliberal economic policies are directed by populism, the fact that neoliberalism is the center of neoliberalism is claimed by the examples of USA, Hungary and France.

© 2019 PESA Tüm hakları saklıdır

Giriş

21. yüzyılın başlangıcı itibariyle, dünya siyasetinde ve devletlerin kendi iç politikalarını belirleme süreçlerinde farklı politik hareketlerin ve yeni siyaset tarzlarının deneyimlendiği bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. İki kutuplu sistemin yerini çok kutuplu sisteme bırakması ile birlikte devletlerin kendi iç siyasetlerine daha çok ağırlık vererek, karar alma sürecinde farklı yaklaşımların benimsenmeye başladığı görülmektedir. Özellikle demokratik ülkelerde karar alma süreçlerinde halk desteğinin alınması daha fazla önem kazanarak, iktidar partilerinin en önemli meşruiyet kaynağı olarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Öte yandan toplumsal, siyasi ve ekonomik kriz dönemlerinin aşılması sürecinde, siyasi partiler ve liderler tarafından farklı siyaset tarzları vasıtasıyla halk desteğinin alınabilmesi için çaba göstermektedirler. Günümüzde popülist siyaset tarzı da bu amaç doğrultusunda kamuoyunun belirli açılardan kolayca harekete geçirilebildiği bir siyaset tarzı olarak benimsenmeye başlamıştır. Temel

olarak “gerçek halkın gerçek temsilcisi” iddiası ile siyasi alanda varlıklarını sürdüren popülistler, kriz dönemlerinin temel sebebini “var olan düzen” olarak gösterirken kendilerinin “düzenin dışında” olduklarını öne sürmektedirler. Sağ ve sol popülizm her ne kadar birbirlerinden farklı temellere sahip olsalar da halkın temsil iddiası ve düzen karşıtı olma noktasında ortak bir anlayıştan türemişlerdir. Özellikle sağ popülizmin mikro milliyetçilikler aracılığıyla kriz dönemlerinin suçlusunu “halktan olmayan” kimseler olarak ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan yapılan çalışmalara bakıldığında sol popülist hareketler Latin Amerika ülkelerinde daha fazla gözlemlenirken, sağ popülist hareketlere ise Avrupa ve Amerika bölgelerinde daha yaygın biçimde rastlanmaktadır.

Popülizm kavramı, ilk kez ortaya çıkmasından itibaren günümüze dek yapılan çalışmalar ile kıyaslandığında, 2000’lerin başından itibaren daha sık duyulmaya başlanan ve sıklıkla kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Ancak popülizm kavramı, uluslararası ilişkiler disiplini ve siyaset biliminde sıklıkla kullanılmasına karşın, kesin bir tanımı olmayan, ortaya çıkması için ortak şartlar barındırmayan ve liderler aracılığıyla dünya siyasetinde kolay bir şekilde hem iç politikanın hem de dış politikanın bir aracı haline gelebilen, “muğlak” bir kavramdır. Siyasal sistem içerisinde kendisine yer açma mücadelesi veren her lider veya ideolojiyi kesin biçimde popülist olarak nitelendirememekle birlikte, popülist siyaset izlemeyi kendilerine araç edinen liderlerin de belirli noktalarda siyasi tercihlerinin birbirlerine benzediği, böylece popülist liderlerin temel özelliklerinin bir çerçeve içine alınabildiği rahatlıkla söylenebilir. Bu anlamda neoliberalizm, özellikle sağ popülizm birbirini tamamlayan iki kavram olmuştur. Bu çalışmanın ilk bölümünde popülizmin kavramsal olarak tarihsel gelişimi dikkate alınarak sağ popülizm ve sol popülizm ayrımı yapılacak ve sağ popülizmin günümüzdeki durumuna değinilecektir. İkinci bölümde ise neoliberalizmin etkisini artırmaya başladığı dönem olan 1990 sonrasında Avrupa ve ABD’de yükselen sağ popülizm incelenecektir. Üçüncü bölümde ise sağ popülizm-neoliberalizm ilişkisi ABD’de Donald Trump, Fransa’da Marine Le Pen ve Macaristan’da Viktor Orbán örnekleri ile birlikte incelenecek, söylemler ve politikalar üzerinde durularak sağ popülist siyaset tarzının sonuçlarına değinilecektir. Sonuç kısmında ise neoliberalizm ve popülizm arasındaki “tamamlayıcı” ilişkiyi sağlayan unsurlar hakkında çıkarımlar yapılarak popülist siyaset tarzının neoliberalizm ile olan yadsınamaz bağlılığı ortaya konacaktır.

1. Popülizmin Tarihsel Gelişimi

Popülizm, günümüz dünyasındaki otoriterleşme ve baskıcı rejimlerin tanımlanmasında ve bu rejimlerin siyaset tarzlarının belirtilmesinde sıklıkla başvurulan bir kavram haline gelmiştir. Kökenleri 19.yy’ın ikinci yarısında ortaya çıkan, Çarlık Rusya’sındaki “Narodnik”¹ (halkçılar) adı verilen, köylüler arasında rejime karşı bir siyasi propaganda yürütme amacı güden ve aydınlardan oluşan bir sosyalist harekete dayanmaktadır. Narodnik üyelerinin “halktan oldukları” yönündeki söylemleri, halen günümüzdeki popülist hareketlerin temelinde yatan bir iddia olarak da göze çarpmaktadır. Bu dönemdeki popülizm anlayışı, Narodnikler tarafından halkın taleplerine kulak vererek halkın sorunlarını çözmek olarak görülmüş, siyasi bir araç olmaktan uzak bir kavramdır.

Popülizmin ortaya çıkış sürecindeki bir diğer deneyim ise 1870-1890 yılları arasında ABD’de “Grangers” ve “Greenbackers” olarak bilinen çiftçi hareketine dayanmaktadır (Toprak,2014: 22). Daha sonra bu harekete öncülük edecek olan kişilerin ABD siyasetinde “üçüncü bir yol” çizmek istemeleri ve bu doğrultuda Halk Partisi adıyla Demokratlara ve Cumhuriyetçilere alternatif olacak bir parti kurmak istedikleri görülmektedir. Tam da bu noktada ABD’li bir avukat olan David Overmeyer bu hareketi gerçekleştirenleri “popülistler” olarak nitelendirerek popülizmin isim babası olmuştur.

Mudde’ye göre popülizmin ortaya çıkışında deneyimlenen bu iki toplumsal hareketin ortak noktası köylülüğün hem toplumsal hem de ekonomik anlamda temel alındığı bir tarım programının savunulmuş

¹ Narodnizm Çarlık Rusya’da 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde meydana gelen kırsal yaşamı yücelten romantik bir ortasınıf entelektüel hareketidir.

olmasıdır (Mudde&Kaltwasser,2012: 3). Bu iki ana toplumsal pratiğin temelinde yatan nedenler, 20.yy'ın popülist olarak nitelendirilen hareketlerinin de temelinde yer almış ve bu hareketlerin de şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 20.yy'ın ilk çeyreğinden itibaren popülizm kavramı bir siyaset biçimi olarak kendi temel özelliklerini kazanmış ve popülist liderler için ortak sayılabilecek bazı kıstasları içerisinde barındırmaya başlamıştır.

1.1 Popülizmin Kavramsal Sınırları

Popülizmin ortaya çıktığı dönemlerden günümüze kadar geçen sürede, kesin ve net ifadeler kullanarak yapılan bir popülizm tanımının olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu sebeple, otoriterleşme eğilimi gösteren veya “halka” çağrı yapan her siyaset tarzının popülizm başlığı altında incelenmesi mümkün değildir. Ancak popülizm kavramı, popülist olarak tabir edilen liderlerin söylemleri ve iktidara gelme yolları dikkate alınarak çeşitli politik kuramcılar ve akademisyenler tarafından farklı biçimlerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Örneğin, kapsamlı bir tanımlama yapan Matthijs Roodujin popülizmi “Anti elitizm; halk merkezlik; homojen halk kavrayışı; doğrudan demokrasi; dışlama; kriz ilanı; basit dil; doğrudan iletişim tarzı; kutuplaşma; dışarıdanlık imgesi; liderliğin merkezileşmesi; lider ve takipçileri arasında gevşekçe dolayımlanmış bir ilişki” olarak tanımlamıştır (Roodujin,2013: 578; Aktaran: Yılmaz, 2017: 37). Hollandalı Sosyal bilimci Cas Mudde'nin tanımlamasıyla popülizm “demokratik olmayan liberalizme karşı liberal olmayan demokratik bir cevap” olarak nitelendirilmiştir (Müller,2017: 22). Post-Marksist bir politik kuramcı olan Ernesto Laclau ise popülizmi siyasal bir pozisyon olmaktan ziyade “politik mantık” sınırları içerisinde değerlendirerek, bu mantığın halk ve yönetici elitler arasındaki antogonistik ilişkide halkın tarafında yer aldığı siyasal bir eklemlenme stratejisi olduğunu belirtmektedir (Laclau,2007: 136).

2.1 Popülizmin ideolojik yol ayrımı: Sağ Popülizm ve Sol Popülizm

Popülizmin tarihsel gelişimi ve popülizm üzerine çalışmalar yapan akademisyenlerin çeşitli tanımlamaları göz önüne alındığında, sağ ve sol popülizmin ideolojik anlamda popülizmin iki farklı kanadını oluşturmasına karşın bazı ortak noktalara da sahip olduğu söylenebilir. Örneğin, halkı temsil iddialarının bulunması, kendisine has söylemler barındırması, mevcut düzene karşı çıkması gibi temel özellikler hem sağ hem de sol popülizmin sahip olduğu özelliklerdir. Ancak 1929 Büyük Buhranı, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, 1945 sonrasında neo-liberal ekonomi politikalarının hayata geçirilmeye başlanması, yine bu gelişmelere bağlı olarak artan gelir adaletsizliği, küreselleşmenin beraberinde getirdiği göç sorunu gibi bazı önemli gelişmeler popülizmin Latin Amerika ve Batı Avrupa'da farklı şekillerde deneyimlenmesine neden olmuştur.

Sol Popülizm Latin Amerika'da Peru, Brezilya, Arjantin, Ekvador gibi ülkelerde ekonomik ve toplumsal hoşnutsuzluğun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.² Latin Amerika'da ortaya çıkan popülist siyaset tarzı, erken dönem popülizm anlayışının temeli olan “halkın taleplerinin ön plana çıkarılması” anlayışının yanında, kendine has bazı özellikleri de beraberinde getirmiştir. Bu özellikler arasında neo-liberal ekonomi politikalarının neden olduğu gelir adaletsizliğine karşı anti-elitist ve anti-kapitalist söylemlerde bulunması, kapitalizmin yayılması için gerekli olan savaşlara karşı pasifizm vurgusu yapması, yine kapitalizmin bir sonucu olarak ortaya çıkan küreselleşme karşıtlığı vardır. Bu toplumsal hareketlerin çıkış noktası Harvey'e (2015: 15) göre 1973'te ilk neoliberal devlet deneyi olarak Şili'de gerçekleştirilen ve iş adamları dünyası tarafından da desteklenen “Pinochet Darbesi” sonrasında sendika iktidarının ve emek piyasasının düzenleyici-denetleyici kurumlarının ortadan kaldırılması ile ivme kazanmıştır. Ayrıca Latin Amerika'da sol popülist partiler ve hareketler, işçi sınıfından ziyade halka

² Bahsedilen sol popülist hareketler ve bu hareketlerin liderleri şöyledir: Peru'da 1930'ların başında ortaya çıkan, liderliğini Víctor Raúl LaTorre'nin yaptığı American Popular Revolutionary Alliance (APRA) (Amerikan Popüler Devrimciler İttifakı), Brezilya'da 1930-1945 yılları arasında devlet başkanlığı yapan Getúlio Vargas, Arjantin'de 1946 yılında başa gelen Juan Domingo Perón, Ekvador'da 1968-1972 yılları arasında başkanlık yapan José María Velasco Ibarra.

seslenmiş olup, ideolojik bir inanış oluşturmaksızın Marksist Sol'a karşı bir mücadele içerisine girerek ona alternatif oluşturmuşlardır (Mudde&Kaltwasser,2012: 4). Bunun yanında sol popülizmin en fazla pratik edildiği bölge olan Latin Amerika'da, sosyal ve ekonomik hoşnutsuzluğun sol popülizm tarafından kapitalizme ve onun yoksullaştırıcı sonuçlarına karşı başlatılan toplumsal hareketler formunda olduğu söylenebilir.

Sağ popülizmin tarihsel serüvenine bakılacak olursa, Avrupa'da 1960'ların sonlarında liberal ekonomi politikalarının ve Keynesyen iktisat modelinin iflas etmesiyle küresel çapta gerçekleşen bir "stagflasyon" sonucunda Fransa başta olmak üzere ABD ve Kanada gibi ülkelerde, anti-elitizm ve düzen karşıtı söylemlerin muhafazakar sağ kanat tarafından dillendirilmesi ile sağ popülizm deneyimlerinin ilk defa bu dönemlerde tecrübe edildiği görülmektedir.³ Bu deneyimlerin yaşanmasında etkili olan bir diğer etken Harvey'in (2015: 20) belirttiği üzere liberal ekonomi politikalarını yürüten devletlerin kemer sıkma önlemleri, gelir politikaları ve hatta maaş ve fiyat kontrolü aracılığıyla emeğe ve halk hareketlerine engel olmak istemesidir. Aynı zamanda muhafazakar sağ partiler ve liderlerin bir yandan sınıf iktidarının ve piyasa ekonomisinin devam etmesi gerektiğine dair söylemleri ile uyuşmayan politikalar izlemeleri, sağ popülizm ve neoliberalizm arasındaki vazgeçilemez ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple 1970'lerin sonuna kadar etkilerini gösteren stagflasyon Avrupa'da halkın talepleri ve tepkileri hükümet tarafından görmezden gelinerek bastırılmak istenmiştir. Böylece sağ popülizm, liberal demokrasinin açık bıraktığı kapıdan girerek, bir yandan halkın yanında ve halktan olduğu izlenimi verip öte yandan piyasa ekonomisinin devamlılığının sağlamış ve bu tarihten itibaren özellikle Avrupa'da giderek yükselişe geçen bir siyaset tarzı haline gelmiştir.

2.2 Popülist İktidarların Ortak Özellikleri ve Sağ Popülizm

Sağ popülizmin tarihsel olarak ortaya çıktığı koşullar ve toplumsal yapıların dinamikleri göz önünde bulundurduğunda, sol popülizmden farklı olarak genel anlamda muhafazakar tavra yakın olarak nitelendirilebilecek söylem ve uygulamalara sahiptir. Ancak muhafazakarlığa yakın olması, sağ popülist iktidarların böyle bir iddia ile ortaya çıkmamakla birlikte muhafazakar oldukları anlamına da gelmemektedir. Sağ popülizmin ortaya çıktığı dinamikler göz önünde bulundurulduğunda, çoğu kez ekonomik krizler ile siyasi meşruiyet krizlerinin aynı anda patlak vermesi, sağ popülizmi temsil eden liderlerin halk tarafından bir kurtarıcı olarak görülmesine zemin hazırlanmaktadır (Porta, 2017: 50). Böylece kriz anlarında ortaya çıkan popülist lider veya iktidar herhangi bir siyasi açıklama kaygısı gütmeyen, halihazırda mevcut olan ve krizin sebebi olarak addettiği mevcut düzene karşı halkın yanında yer aldığı iddiasıyla siyasi alanda kendine yer açabilmektedir. Siyasi alanda kendine yer açan popülistler, içinde bulunduğu alanı "halkı temsil iddiası" ile pekiştirerek kendi seçmenlerini veya kitlelerini "gerçek halk"⁴ ilan ederek siyasi alandaki diğer grupları ve seçmenleri ötekileştirme yoluna giderler (Müller, 2017: 38). Bu şekilde halkı bütünleştirici olarak nitelendirilebilecek ifadelerin dile getirilmesi ile kurulu düzene karşı çıkma çağrısı yaparak, kendine has bir dil ve üslup kullanmaktan

³ Kanada'da Clifford Douglas Hugh Douglas tarafından geliştirilen "Sosyal Kredi Teorisi" temel alınarak 1935 yılında kurulmuş sağ kanat bir parti olan "Kanada Sosyal Kredi Partisi" 1970'li yıllarda muhafazakar sağ siyaset kimliğiyle önemli seçim başarıları yakalayarak, sağ popülizmin önemli bir örneğini vermiştir. (<https://www.britannica.com/topic/Social-Credit-Party>, Erişim Tarihi: 24 Kasım 2018)

ABD'de 1960'lar ve 1970'lerde Alabama valisi olarak görev yapan ve 1968'de ABD başkanlık seçimlerine anti-liberal çizgide bir parti olan Amerikan Bağımsızlık Partisi'nden aday olan George Wallace %13 oy oranında kalarak başarısız olmuştur. Irkçı ve ayrımcı söylemleri ile ün yapan Wallace ABD'deki sağ popülizmin önemli deneyimlerinden biridir. (<https://www.britannica.com/biography/George-C-Wallace>, Erişim Tarihi: 24 Kasım 2018)

⁴ Tıpkı İngiltere Bağımsızlık Partisi lideri Nigel Farage İngiltere'nin referandum sonucunda Avrupa Birliği'nden çıkma kararı alması üzerine yaptığı açıklamada "Bu gerçek halkın zaferi olacaktır" şeklindeki söyleminde görüldüğü üzere, kendilerinden olmayana ötekileştirecek söylemlere başvurulması gibi. (<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-nigel-farage-4am-victory-speech-the-text-in-full-a7099156.html> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2018))

çekinmemektedirler. Bu dil içerisinde rakiplerini küçümseyici, aşağılayıcı veya ötekileştirici kavramlar barındırmak ile beraber varolan toplumsal veya ekonomik krizin direkt sebebi olarak sorumlu tutulacak kesimin, sınıfın veya etnik grubun kolayca hedef tahtası olarak gösterilmesine olanak sağlar. Böylece popülistler halk ile doğrudan bağlantı kurmayı hedefleyerek parti örgütleri, medya veya bürokratik kurumlara karşı küçük bir savaşım içerisine girerek halkı “doğrudan temsil” iddiasını sürekli muhafaza etmektedirler. Halkın doğrudan temsili, popülistler tarafından suçlu olarak itham edilen seçkinlere karşı yürütülmektedir. Bu noktada özellikle sağ popülist iktidarlarda sıkça görülen seçkin karşıtı (anti-elitist) söylemler, her fırsatta seçkinlerin “halkın dışında, yukarıda ve sıradan vatandaşın üzerinde” yer aldıklarına vurgu yapmaktadır (Yetkin, 2016: 72). Ancak seçkin karşıtı söylemler sağ popülist iktidarlara yine seçkin davranmaktan alıkoymamaktadır. Örneğin, bir sağ popülizm örneği olarak Donald Trump 2016 başkanlık seçimlerinde halkın az kazanan kesimlerine istihdam yaratılacağına, ve 2018 yılının Nisan ayında Amerikan işçileri için vergi kesintileri yapılacağına dair söylemlerine karşılık yine 2018 Haziran ayında “ bir elitten daha elitistim, onlardan daha zengin ve daha akıllıyım, onlardan daha fazla dairesim var” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.⁵ Bu anlamda Trump, herhangi bir açıklama kaygısı taşımadan kendi varlığını sürdürebilmeyi amaçlamanın yanında, kendisine belirli düşmanlar belirlemekte ve yürüttüğü siyaseti düşmanlarının kimliği üzerinden şekillendirmektedir. Bu düşmanlık yukarıda görüldüğü üzere kimi zaman elitlere karşı yürütülürken, kimi zaman kitlesel kayırmacılık yoluyla halkın “öteki” olarak adlandırılan kısmına, belirli bir etnik gruba, dine veya inanışa karşı yürütülebilmektedir. Böylece ötekileştirilen kesim, popülistler tarafından kurulu ve sorunlu düzenin neden olduğu memnuniyetsizliğin sorumlusu olarak halka yansıtılmaktadırlar. ABD’de Trump’un elitlere, Macaristan’da Orbán’ın mültecilere, Hollanda’da Geert Wilders’in Müslümanlara karşı ötekileştirici söylemleri sağ popülizmin birer örnekleri olarak ön plana çıkmaktadırlar. Öte yandan sağ popülizmin rakip olarak gördüğü bu kesimlerin, kendi söylemleri ile “ahlaktan ve sağduyudan yoksun” olmakla birlikte hepsi popülizmin tabiri ile “gerçek halkın” karşısında aynı safta yer almaktadır. Popülistlerin karşılarında yer alan rakiplerini birbirlerine benzetmesi özellikle sağ popülizmde belirgin olarak göze çarpmaktadır. Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, Macar asıllı liberal bir girişimci olan George Soros hakkında “tam bir sığınmacı gibi tüm sınırları aştı, Macaristan’ı bir göçmen kıtasına çevirmek istiyor” şeklinde bir açıklamada bulunarak, George Soros’u ekonomik ve toplumsal sorunların kaynağı olarak görülen göçmenlere benzeterek rakiplerini tek bir düzleme koyduğu görülmektedir (Sputnik,2018a).

Kısacası, sağ popülizm ve sol popülizm ortak hedeflere veya söylemlere sahip olsa da, her iki popülizm türü de kendine has retorik aracılığıyla gerçek halka seslenmeyi amaç edinmektedir. Böylece gerçek halk olarak belirtilen topluluğun liderliğini üstlenmektedirler. Öte yandan ekonomik ve toplumsal krizlerin sebebi olarak gösterilen, belirli bir sınıfı veya kesimi “halkın düşmanı” ilan ederek, bu düşmanın karşısında duracak bütünleştirici role bürünürler. Böylece popülistler, mevcut krizlerin krizlerin çözüm yolunu yalnızca kendilerini olarak göstermekle birlikte, liberal demokrasiye zarar veren bir siyaset biçimi olarak ortaya çıkmaktadırlar.

3.Neoliberalizm ve Kriz: Sağ Popülizmin Neresinde?

Sağ popülizmin farklı şekillerde ancak aynı söylemlerle ortaya çıkması, popülizmin siyasal ve toplumsal nedenlerinin temelini oluşturan ekonomik koşulların incelenmesi ve sağ popülizmin yükselişinin açıklanması yönünden önemli bir yer tutmaktadır. Bu noktada İkinci Dünya Savaşından sonra küresel ekonomiyi şekillendiren çeşitli ekonomi politikaları ortaya atılmıştır. Bu ekonomik politikaların sonucusu, belki de küresel ekonomide yarattığı etkiler bağlamında en önemlisi olarak neoliberal iktisat politikalarının incelenmesi gerekmektedir. Neoliberalizmin özellikle emek piyasasına karşı bir üstünlük

⁵ Donald Trump’un elit karşıtı ifadeler içeren röportaj konuşmasının tamamı için bkz.

<https://edition.cnn.com/videos/politics/2018/06/21/trump-more-elite-than-the-elites-haberman-newday.cnn>
(Erişim Tarihi: 27 Kasım 2018)

kurma ve piyasanın serbestleştirilmesi ile ortaya çıkardığı toplumsal hoşnutsuzluğun kaçınılmaz bir sonuç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, hoşnutsuzluğun neden sağ popülist liderler aracılığıyla yankı bulduğu da açıklanabilmektedir.

Devletlerin Büyük Buhran'a karşı benimsemiş olduğu "refah devleti", "tam istihdam", "devletin piyasaya müdahalesi" gibi kavramlar ekseninde şekillendirilen Keynesyen ekonomik modelin 1970'ler itibariyle başta ABD, Birleşik Krallık, Fransa,İtalya gibi ülkelerde küresel enflasyon şoklarını önleyemediği görülmüş, bu durum yeni ve daha sert bir iktisadi politika arayışlarına zemin hazırlamıştır. Bu kapitalist krizin bir çözüm olarak ortaya koyduğu yeni ekonomik politika 1970'li yıllarda Milton Friedman öncülüğünde kurulan, içerisinde Chicago Üniversitesi iktisat profesörlerinin de yer aldığı ve "Chicago Okulu" olarak bilinen ekol, Keynesyen politikanın refah devleti ve devlet müdahalesi anlayışına karşılık; monetarizm (parasalcılık) ve serbest piyasa kavramlarıyla formüle edilerek sistematik bir hale getirilmiştir (Crouch, 2014:29). Bu anlamda neoliberalizm, müdahaleci sosyal devlete karşı koyarak, devletin ve kanunların yalnızca piyasa erklerini güvence altına almak için varolduğunu öne süren iktisadi bir görüş olarak 1980'lerden itibaren ABD'de ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü üzere neoliberalizm temel olarak, kapitalist ekonomik modele uygun olarak parasal sistemin önceliğe alındığı, ekonomide kamu müdahalelerine karşı olunduğu, serbest piyasa rekabetin kamu hizmetlerini özelleştirmeyi hedefleyerek serbest piyasanın bu alanlarda söz sahibi olmasının önünün açıldığı bir iktisadi modeldir. Neoliberalizm bu yönden bakıldığında, devletlerin açtığı yoldan belirli bir kesimin haklarını genişlettiği bir iktisadi model haline gelmiştir. Hakları genişleyen kesim sermaye sahipleridir. Bu haklar özel mülk sahiplerinin, işletmelerin, çokuluslu şirketlerin ve finansal sermayenin çıkarlarını yansıtmaktadır (Harvey, 2015:15). Bu denli geniş haklar tanınan sermaye piyasası bu iddia ile halkın yaşam alanlarını kontrol altına almaya devam etmektedir. Bu politikaların emek piyasasını kaçınılmaz olarak yoksullaştırıcı etkilere sahip olduğu ortadadır. Yaşam alanlarının kontrolünü sağlamanın diğer bir parçası olarak emek piyasasının sendikal ve örgütsel hareketlerinin ortadan kaldırılma hedefi neoliberal devletler için hayati bir önem taşımaktadır. Bu noktada neoliberalizm güçlü kollektif sendikalar yerine zayıf gönüllü dernekleri inşa etmeyi amaçlayarak, toplumsal hareketlerin ciddi boyuta ulaşmadan radikal sonuçlar doğurmadan atlatılmasını sağlamayı hedeflemektedir. Böylece sendikaların zayıf bir örgütlenme üzerine kurulu olması, neoliberal ekonomi politikalarının siyasal ve toplumsal hayata yansımalarının da sol siyaset tarafından yeterince dile getirilmemesi ile sonuçlanmaktadır.

2008 küresel ekonomik krizinin küresel çaptaki etkileri incelendiğinde, neoliberal politikaların emek piyasası üzerinde bir tahakküm kurduğu, buna paralel olarak toplumsal gerilimlerin temelini oluşturarak sağ popülizmin yükselişine zemin hazırladığı görülmektedir. 2008 ekonomik krizi Büyük Depresyon'dan bu yana sonuçları itibariyle meydana gelen en derin küresel krizlerden birisi olmuştur. Sermaye birikiminin finans kapitalizmin merkezi olan ABD'de ortaya çıkarak kısa sürede tüm ekonomileri olumsuz etkilemiş ve büyüme oranları düşmesine, iflas ve sermaye kayıplarının artmasına neden olmuştur. 2008 krizi, emek piyasasını da derinden etkileyerek önce ekonomik durgunluğun başlamasına, buna bağlı olarak ücretlerin azalmasına, işsizliğin giderek artmasıyla uzun vadede yoksullaşmaya giden bir sürecin miladı olmuştur (Durmuş,2010:84). Bunun sonucunda emek piyasasının yoksullaşma nedeniyle ücret artışı talep etmesi sermaye tarafından olumlu karşılanmamakla birlikte, varolan örgütlü yapının kırılması için çaba gösterilmiştir. Öte yandan kamu harcamalarının kısılması ile birlikte ekonomide sosyal güvenlik harcamalarında azaltılmaya gidilmesi, orta sınıf ve işçi sınıfı için kriz bilançosunun ağırlaşması anlamına gelmektedir. Temel gıda maddelerinin fiyatlarının arttığı, istihdamın azaldığı ve yoksullaşmanın alt sınıf üzerinde etkilerini göstermeye başlamasıyla örgütlenmenin zayıf olduğu ve solun toplumsal öfkeyi yönlendirmede yetersiz kalması nedeniyle, orta sınıf elitlere karşı duyduğu öfkeyi sistem dışında gibi görünen, kendisini ve partisini bu ekonomik ve toplumsal krizden çıkış yolu olarak gösteren popülist liderlere yönelmektedir. Kreisky'e göre sağ popülizm bu noktada neoliberalizmin sağ kolu olarak işlev görmektedir (Kreisky,2002:7). Popülist

liderler orta sınıfın alım gücünün düşmesinden kaynaklanan öfkesini toplumsal gerilim hatları ile birleştirmekten kaçınmayarak, halkın duymak istediklerini kendine has retorikleriyle dile getirerek “halkın içinden” geldiği iddiasıyla bu rolü kendisine biçmektedir. Kısacası neoliberal ekonomi politikaları ortaya çıkardığı finansallaşma ve küreselleşme kavramları ile birlikte ekonomik alanda emek piyasasının esnetilmesi ve reel ücretlerin düşürülmesi, maaş artışlarının kısıtlanması, kamu harcamalarının azaltılması ile birlikte etkisini gösterirken; toplumsal alanda işçiler, kadınlar, azınlıklar ve göçmenler üzerinde baskıların artması yankı bulmaktadır (Saad-Filho, 2017: 248,249).

3.1 ABD ve Donald Trump İktidarı

ABD’de 8 Kasım 2016 tarihinde yapılan başkanlık seçimlerinde Donald Trump Cumhuriyetçi Parti’den aday olarak ABD’nin 45.başkanı olarak seçilmiştir. Trump ABD’nin sayılı büyük sermaye sahiplerinden birisi olmakla birlikte siyaset adamı kimliğinden ziyade iş adamı kimliği ile ön plana çıkmıştır. Öte yandan seçim kampanyalarının sürdürüldüğü dönemlerde yaptığı açıklamalar ile gündeme gelmiş ve gerçekleştireceğini öne sürdüğü vaatlerini muhafazakar bir retorik ile birleştirerek ABD kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Meksikalıların suçlu olarak itham edilip ABD-Meksika sınırına duvar inşa edeceğini söylemesi, siyahilerin polis şiddetini protesto ettiği “Siyahların Yaşamı Önemlidir” hareketini sorunlu olarak görmesi, iklim değişikliğini ciddi bir sorun olarak nitelendirmemesi ve Paris İklim Antlaşması’ndan çekileceğini söylemesi, Müslüman karşıtlığı ve kadınları aşağıladığı söylemleri göz önünde bulundurulduğunda sağ popülizmin bünyesinde bulundurduğu ortak davranış biçimlerinin Trump tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun yanında Trump’un halk kavramı "Gerçek Amerikalılar" kimliği üzerinden inşa edilerek, bu kimliğin içerisinde “orta sınıf, beyaz ve vatansever” Amerikalıların değerlerinin tehlikede olduğuna dair endişelerin dile getirildiği görülmektedir (Kazin, 2016: 17)

Tüm bunlar ile birlikte, neoliberal ekonomi politikalarının hayata geçirildiği 1980 yılından itibaren ABD’deki gelir eşitsizliğinin artışına dair bir inceleme yapılacak olursa, 1980 sonrasında gelir adaletsizliğinin kademeli bir şekilde arttığı görülmektedir.⁶ Neoliberal politikaların yön verdiği bir diğer alan ise ABD ekonomisinde merkezi bir konuma sahip olan endüstri sektörüdür. Endüstri sektöründeki istihdam oranı 1990 yılı itibariyle %24.655 iken 2000’lerin başında bu oran %23.322’ye gerilemiş, 2008 krizinin etkisiyle ilerleyen yıllarda %18.884’e kadar düşmüş olup günümüzde yaklaşık olarak bu seyirde olduğu görülmektedir (World Bank, 2018). Yani neoliberal ekonomi politikaları, ekonomide emek piyasasının aleyhinde etkiler yaratarak, gelir adaletsizliğinin yanına bir de ülke ekonomisinin merkezi konumundaki endüstriyel üretim sektörünün istihdam oranının düşmesini de eklemiştir. Bu sebeple özellikle 2008 krizinden sonra işsiz kalan orta ve alt sınıf arasında kaçınılmaz olarak bir öfke açığa çıkmış, sistem karşıtı hareketlerden biri olan 2011 yılındaki “Wall Street’i İşgal Et” gibi toplumsal hareketlerden sonuç alınamamasıyla bu öfke kendisini “sistem karşıtı bir başka alternatif” olarak gösteren bir sağ popülist örneği olan Donald Trump’a yönlendirmiştir.

Donald Trump, Amerikan halkının yoksullaşmasının nedenini mevcut sisteme ve neoliberalizmin hakimiyetindeki ekonomi politikalarına yükleyerek, göçmenler ve müslümanlar üzerinden toplumsal memnuniyetsizliği inşa etmektedir. Kapitalizmin ortaya çıkardığı toplumsal ve ekonomik sorunları yine kapitalizm sınırları içerisinde çözmeye çalışmaktadır. Seçim kampanyalarında yaptığı konuşmalarda sermaye sahiplerine eleştiriler yönelmesine karşın, aynı zamanda sermaye sınıfının desteğinden faydalanmıştır (Porta, 2017: 54). Öte yandan Trump’un sahip olduğu uluslararası düzeyde faaliyet

⁶ Bir ülkede milli gelirin eşit dağılıp dağılmadığının görülmesinde ve gelir adaletsizliğinin tespit edilmesinde Gini katsayısı kullanılmaktadır. Bir ülkede gelir dağılımındaki adaletsizlik ne kadar fazlaysa gini katsayısı sıfırdan uzaklaşmaktadır. ABD’nin 1986 yılındaki Gini katsayısı 37.5 iken 2000 yılında 40.1 ve 2016 yılında 41.5 olarak tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere gelir adaletsizliğinde kademeli bir artış söz konusudur. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2016&locations=US&start=1980> (Erişim Tarihi:27 Kasım 2018)

gösteren şirketlerin de varlığı göz önüne alındığında, devlet düzeyinde alınan kararların neoliberalizm ekseninde şekillenmesi kaçınılmaz görülmektedir.

3.2 Macaristan ve Viktor Orban İktidarı

2010 yılında Macaristan'da iktidara gelen Viktor Orban önderliğindeki Fidezs Partisi (Macar Yurttaş Birliği), otoriter popülizmin bir örneği olup, kökenleri 1988 yılında gerçekleştirilen öğrenci hareketlerine dayanmaktadır. 1998 ve 2002 yılları arasında Macaristan'da sağın birleştirilmesinin öncüsü olarak görülmektedir. 2010 yılında Orban iktidara gelene kadar geçen sürede hem merkez sağ hem de merkez sol hükümetlerin hepsi neoliberal politikalar izlemiş, ekonomik bağımlılığı ve kamu borçlarını arttıran düzenlemeler hayata geçirilmiştir (Bilgen, 2017). 2010 yılında sosyalist hükümeti başarısızlığa uğratan Orban, bu tarihten sonra modernist, teknokratik ve sosyolojik dil ile bağlarını koparmış ve popülist söylemlere başvurmaya başlamıştır (Körösenyi&Patkos, 2017: 328). Seçim vaatlerini post-komünist düzenin özellikle ekonomik başarısızlıklarına yöneltilen eleştirilere dayandıran Orban önderliğindeki Fidezs Partisi, bu başarısızlıkların giderileceğine yönelik söylemleri ile ikinci turda oyların %67'sini alarak iktidara gelmiştir Fidezs'in iktidar programı öncelikli olarak neoliberal politikalar ekseninde şekillenen ekonominin bir eleştirisini içermekle birlikte gelir vergisinin düşürülmesini, ekonominin devlet merkezli bir yapıya büründürülmesi, çok uluslu şirketlerin ve bankaların ekonomideki etkisini azaltmak gibi hedeflere de sahipti. İktidara geldiğinde parlamentonun üçte ikisine sahip olan Fidezs hükümeti, 2013 yılında yaptığı anayasal değişiklikler ile Orban ve Fidezs'i merkeze alan bir yürütme sistemi ile güçlü hale gelmiştir (Yabancı, 2018: 11).

Orban yönetiminin kendisini yerli ve vatansever olarak tanımlaması ve bu sayede halkın büyük çoğunluğunu Fidezs partisi altında toplamasının altında yatan bazı ekonomik ve toplumsal sebepler mevcuttur. Örneğin 1989 sonrası post-komünist düzenin sol-liberal hükümetler tarafından yürütülmesindeki başarısızlığın ekonomik yansımalarından birisi işsizlik oranının 2010 itibariyle %11 seviyesine yükselmiş olmasıdır (Trading economics, 2018). Öte yandan 2008 itibariyle 293 Euro olan asgari ücretin 2010 yılında 256 Euro'ya gerilemesi de (Trading economics, 2018) sol-liberal hükümete ve post-komünist düzenin iktidarına bir tepki meydana getirmiştir. Bu gerilemenin bir sonucu olarak, halkın Orban ve Fidezs partisini bu gidişatın bir çözümü olarak gördüğü ve iktidara getirdiği çıkarılabilmektedir. Orban, iktidara geldikten sonra serbest piyasa ekonomisini, küreselleşen kapitalizmi ve çokuluslu finansal kurumları kınayarak bu durumun suçluları olarak nitelendirmiştir. Ancak Orban kamu hizmetlerini geliştirmeye yönelik politikalar izlemeyi, işsizliği azaltmaya yönelik politikaların izlenmesine tercih etmekle birlikte, işsizliğin giderilmesinin devletin görevi olduğunu söyleyerek kendisi ile çelişmektedir (Körösenyi&Patkos, 2017: 329). Korumacı ekonomi politikaları izlemesine karşın AB fonlarından alınan ekonomik yardımların da etkisiyle ekonominin canlı tutulması sağlanarak önceki hükümete kıyasla ekonomiyi düzelterken lider olarak ön plana çıkmaktadır. Orban iktidarı elitizm karşıtlığı, anti-sosyalizm ve milliyetçilik üçgeninde kullandığı retorik ile bu düzenin bir başka suçlusu olarak addettiği mültecilere karşı da bir düşman imajı inşa etmektedir. Orban'a göre Suriye'den gelen müslüman mülteciler bir istilacı olarak görülmektedir ve Hristiyan toprakları Müslüman topluluklar ile birleşmeyecektir (Sputnik, 2018b). Buna yönelik olarak Orban 20 Haziran 2018 tarihinde "Soros'u Durdur" olarak anılan, mültecilere yönelik yeni yasal düzenlemeler yaparak, Macaristan'a "mülteciler için güvenli sayılan" ülkelerden gelen yabancılara sığınma hakkı verilmeyeceğine, kolluk kuvvetlerinin mülteci akınlarına karşı düzeni sağlamaya yönelik yetkilerinin artırılacağına ve göçmenlerle ilgili yapılacak düzenlemelerin ancak parlamentonun üçte iki çoğunluğuyla yasalaşabileceğine dair yasa değişikliğine imza atmıştır (BBC, 2018).

Kendisini liberal olmayan bir demokrat olarak tanımlayan Orban, giderek otoriterleşen bir sağ popülist lider imajı çizmektedir. Bu imaj mülteci karşıtlığı ve Hristiyan değerlerin korunması gerektiği düşüncesi ile pekiştirilmiştir. Orban, milliyetçi ve vatansever bir lider çizgisine uygun düşecek biçimde düzenlenen yasalar ve uluslararası alandaki söylemler aracılığıyla sağ popülizmin dünya siyasetindeki önemli isimlerinden birisi haline gelmiştir. Bu doğrultuda, AB üyesi olmasına rağmen Macaristan'ın çıkarlarını

savunmaktan geri kalmayarak, iktidardaki gücünü başka çevreler veya aktörler ile paylaşmayı reddetmektedir.

3.3 Fransa ve Le Pen Muhalefeti

Marine Le Pen, 2011 yılında Ulusal Cephe Partisi (Front National) başkanlığına gelerek, bu partide uzun zamandır görev yapmış olmasının da etkisiyle adını Fransa siyasetinde duyurmuştur. 2012 yılında Ulusal Cephe Partisi çatısı altında Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerine girdiğinde %17,90 oy alarak rakipleri Hollande ve Sarkozy'nin ardından gelerek seçimleri üçüncü sırada tamamlamıştır.⁷ Le Pen sağ ve milliyetçi bir parti olan Ulusal Cephe Partisi'nin başına geldiğinde parti içerisindeki anti-semitist ve ırkçı tarafları tasfiye ederek partiyi sistem tarafından kabul edilebilir bir hale getirmiştir (Saç, 2017: 274). Öte yandan Le Pen milliyetçi, AB karşıtı, göçmen karşıtı ve neoliberalizmin sebep olduğu elitizm karşıtı bir çizgide Fransız siyasetinde yerini alırken, diğer sağ popülist liderler ile ortak bir nokta olarak gerçek halka ve gerçek cumhuriyete vurgu yapmaktan geri kalmamıştır.

2017 yılında yapılan Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Le Pen oyların %21.70'lik kısmına sahip olarak Macron ile seçimlerin ikinci turuna kalmayı başarmıştır (BBC,2017a). Le Pen'in sağ milliyetçi ve popülist çizgideki siyasetinin oylarının yükselmesindeki etkisine değinilecek olursa, ilk olarak Fransa'nın Paris şehrinde gerçekleşen 13 Kasım 2015 tarihli terör saldırıları dolayısıyla Fransa'da yabancı ve göçmen karşıtı bir hava hakim olmakla beraber, Le Pen radikal islamcılarının sınırdışı edilmesi gerektiği vurgusunu yaparak, Hollande hükümetine karşı bu durumu kullanmaya çalışmıştır (BBC,2017b). Öte yandan Rydgren'e göre, Le Pen'in göçmen karşıtlığı, Fransız etnik kimliğine tehdit, işsizliğin nedeni olması, suç oranının yükselmesi ve Avrupa'daki refah devletinin sömürülmesi gibi dört nokta üzerinden şekillenmektedir (Rydgren, 2008: 172).

2008 krizi sonrasında devletler birtakım ekonomik önlemler alarak kemer sıkma politikası kapsamında dolaylı vergi oranlarını arttırmış, memur ve emekli maaşlarını baskılamış ve kamu harcamalarını azaltmıştır. 2008 krizinin etkilerinin belirgin biçimde görülmeye başladığı 2009 yılından itibaren Fransa'da işsizlik oranı artış göstererek %8,74 olmuş, 2015 yılında bu oran istikrarlı biçimde artarak %10.36 seviyesine çıkmıştır (World Bank, 2018). Gelir adaletsizliğine de bakılacak olursa Gini indeksi 2008 krizi öncesinde %26.7 iken 2015 yılı itibarıyla %32.7'ye yükselerek gelir adaletsizliğinin arttığı görülmektedir (World Bank, 2018). 2008 krizinin etkisiyle AB'nin kendi içinde yaşadığı yapısal bir sorun olan ve 2010 yılında derinleşen Avro Krizi'nin patlak vermesine paralel olarak Le Pen'in söylemlerinde AB üyeliğine karşı ifadeler de yer almaya başlamıştır. Örneğin Le Pen'in kendi kitabında Avrupa Birliği ve neoliberal ekonomi politikaları hakkında "AB yasaları ve düzenlemeleriyle serbest ticareti ve ultra liberalizmi empoze eden, sıkı bir rekabet politikası ve para politikasıyla devleti zayıflatan bir makinedir" şeklinde yorumlamalarda bulunmuştur (Pen,2012: 76,77;Aktaran: Saç, 2017: 279). Bu sebeple Fransız halkı, küreselleşme ekolünü temsil eden liderlere karşı milliyetçi ekolü temsil eden liderlere yönelerek, tıpkı 2017 yılındaki Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi küreselleşmecilerin temsilcisi Macron'a karşı sağ popülist ve milliyetçi lider Le Pen'e destek vererek ikinci en çok oyu almasını sağlamıştır.

Öte yandan Macron'un 2017 yılının Eylül ayında Fransız İşçi Yasası'nı değiştirmeye yönelik reformu hayata geçtikten sonra işçilerin aleyhinde ve neoliberal ekonomi politikalarının krizden sonra birikimlerini sürdürmeye devam edebileceği bir emek piyasası ortaya çıkmıştır.⁸ Bu reform sonrasında

⁷ 2012 Fransa Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarının tamamı için bkz. <https://www.robert-schuman.eu/en/doc/oe/oe-773-en.pdf> (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018)

⁸ Macron'un yasalaştırdığı çalışma yaşasının kapsamı genel hatları ile şunları içermektedir: İş mahkemelerinin rolü büyük ölçüde azaltıldı; geçici olarak işten çıkarma sonrasındaki ücretli iş günlerinin sayısı düşürüldü; ve iş sözleşmesi detayları gibi daha önce iş hukuku tarafından belirlenen meseleler artık şirket ile müzakere üzerinden belirlenir hale getirildi. İşverenler ile müzakere etmek, bir sendikanın olmadığı durumlarda da mümkün hale getirildi.

Macron'un seçim vaadi olarak sunduğu işsizliği %9'dan %5'e düşüreceği iddiasının gerçekleşmemesi, hayat pahalılığına karşılık asgari ücretin orta ve alt sınıf tarafından yeterli görülmemesi, gelir adaletsizliğinin artması nihayetinde 17 Kasım 2018 tarihinde "Sarı Yelekliler" olarak adlandırılan sokak protestolarında kendini göstermiştir. Bu harekete Le Pen ve Ulusal Cephe Partisi açıkca destek vermiş ve Macron hükümetini gerekeni yapmamakla suçlamış ve meclisin feshedilmesini istemiştir.

Görüldüğü üzere Le Pen, Fransa siyasetinde milliyetçi bir çizgide yürüttüğü siyaset tarzını zaman içerisinde sağ popülist söylemler ile aynı potada eriterek, Fransa halkı için tıpkı diğer popülist liderlerin yaptığı gibi "üçüncü bir yol" çizme hedefiyle Fransız siyasetinde pozisyonunu almış ve halkı mobilize edebileceği vatansever, göçmen karşıtı, gerçek demokrasinin kendisiyle geleceği iddiasında bulunan ve kendi seçmenini "gerçek halk" olarak tanımlayan sağ popülist bir lider imajı çizmektedir. Bunu yaparken neoliberalizm ve elitizm karşıtlığını AB üyeliğine karşıt bir duruş sergileyerek söylemlerine kattığı, böylece Sarı Yelekliler Hareketi'nde olduğu gibi halkın sistem karşıtı sokak protestolarına varan düzeyde etki yarattığı görülmektedir.

Sonuç

Popülizmin kesin bir tanımı olmamasına karşın, belirli ortak noktaları barındıran genel bir çerçeve ile sınırları çizilebilmektedir. Her ne kadar farklı dinamikler ve toplumsal koşullarda ortaya çıkmış olsalar da, popülist siyaset tarzının anti-elitist, sistem karşıtı, halk diline indirgenmiş ve doğrudan iletişime dayanan bir retorik, dışlama ve kutupsallaştırma içeren, krizin varlığına dayandırılan iktidar meşruiyeti ve kendi iktidarını tek çıkış yolu göstermesi ile kavramsal olarak sınırlandırılabilir.

Popülist siyaset tarzı ideolojik olarak sağ ve sol popülizm olarak ayrılmakla birlikte, sol popülizmin neoliberal politikaların reddi üzerine kurulu olduğu görülürken sağ popülizmin neoliberalizm ile iç içe olduğu görülmektedir. Sağ popülist iktidarlara, var olduğunu iddia ettikleri sistemsel krizin nedenlerini neoliberal ekonomi politikalarının yoksullaştırıcı sonuçlarına bağlarken, aynı zamanda iktidarlara geldiklerinde de neoliberalizm ekseninden kopmadıkları görülmektedir. Bunun durumun sebebi, popülist iktidarlara toplumsal veya ekonomik krizleri çözmek için değil, yalnızca toplumsal öfkeyi yönlendirmek için böyle bir siyaset tarzını benimsemiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, demokratik sınırlar içerisinde kendilerine hareket alanı bulan sağ popülist liderler, toplumsal memnuniyetsizliği çözmek amacı ile hareket etmemekle birlikte yalnızca toplumda biriken öfkenin yönlendirilmiş hali olarak Avrupa siyasetinde yerini almaktadır. Bu öfkenin sağ popülistler tarafından temsil edilmesinin sebebi neoliberal ekonomi politikalarının yoksullaştırıcı etkilerine karşı toplumsal değerleri koruyarak bu etkilere direnen bir halk profili oluşturmaktır. Böylece sağ popülist liderler, toplumsal krizler üzerinden biriken öfkeyi sokak hareketlerinden ziyade elitlere, halk düşmanlarına veya mültecilere bağlayarak kendilerini "kriz içerisindeki sistemin dışında hareket eden tek çözüm yolu" olarak ilan etmektedirler.

Bu tarz bir sağ popülist çizgide hareket eden liderlere örnek olarak ABD'de Donald Trump, Macaristan'da Viktor Orban ve Fransa'da Marine Le Pen örnekleri incelenmiştir. Bu üç liderin ortak noktaları, neoliberal ekonomi politikalarının yoksullaştırıcı sonuçlarına dikkat çekerek bu durumun elitlere, mültecilere ve "halk düşmanlarına" mal etmeleridir. Öte yandan toplumsal ve ekonomik krizlerin faturası "yaratılan düşmanlara" kesilmektedir. Burada önemli olan nokta, ekonomik ve toplumsal krizlerin neoliberal ekonomi politikalarının doğal bir sonucu olmasıyla birlikte, bu politikaların neden olduğu işsizlik, yoksullaşma ve gelir adaletsizliğinin Avrupa'da sağ popülizmin yükselişini hızlandırmasıdır. Bu sayede halkın gerçek temsilcileri olduğu iddialarını sürdüren sağ popülist liderler iktidar olma yolunda önemli kazanımlar elde etmişlerdir. ABD'de Trump ve

Euronews, "Fransa: büyük tartışmalara neden olan yeni çalışma yasa tasarısı tanıtıldı":<https://tr.euronews.com/2017/08/31/fransa-yeni-calisma-yasa-tasarisi-tanitildi> (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018)

Macaristan'da Orban kendi ülkelerinde iktidara gelebilmişken, Le Pen Fransa'da iktidara gelememiştir ancak Avrupa'da yükselen sağ popülizmin önemli temsilcilerinden biri olmuştur. ABD'de örneğinde Donald Trump'ın seçim süreci boyunca anti-elitist, neoliberalizm karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı üzerinden şekillendirdiği retoriği ve imajı, iktidara geldikten sonra iş adamı kimliği ile hareket etmesinin önüne geçememiştir. Seçim sürecinde her ne kadar neoliberalizm karşıtlığı ile örtüşen söylemlerde bulunsa da, iktidara geldikten sonra neoliberal ekonomi politikalarına sıkı sıkıya bağlı bir lider olarak ön plana çıktığı görülmüştür. Öte yandan Macaristan'da Viktor Orban, seçim süreci boyunca neoliberal ekonomi politikalarının etkisini azaltarak çok uluslu şirketlerin ve bankaların devlet üzerindeki etkisini sınırlandırmayı hedeflemiş olsa da, iktidara geldikten sonra kamu harcamalarını kısarak neoliberal ekonomi politikalarını uygulamaya devam eden bir iktidar yürütmüştür. Fransa'da Marine Le Pen ise milliyetçi değerler üzerinden kurguladığı sağ popülist siyaset tarzını 2017 yılında yapılan Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Macron karşısında etkili biçimde yürütmüştür. Macron karşısında aldığı oylar Le Pen'i iktidara taşımasa da, hem yoksul hem de milliyetçi değerlere sahip bir halk tabanının önderliğini yürüten bir muhalefet lideri olarak ön plana çıkmıştır.

Kaynakça

- BBC. (2017a) “Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimi: Macron ve Le Pen ikinci tura kaldı” Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39687576> (Erişim Tarihi 30 Aralık 2018)
- BBC. (2017b) “Fransa'da Le Pen ve Fillon, Paris saldırısını siyasi çıkarları için kullanmakla suçlanıyor” Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39674455>
- BBC. (2018). Macaristan'da 'mülteci karşıtı önlemler' anayasaya girdi: Yardım edene ceza Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44542375> (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2018)
- Bilgen, E. (2017, Mayıs 27). Macaristan: Liberalizm - Otoriteryanizm Kavgasından Demokrasi Çıkar mı? Birikim Dergisi, Erişim Adresi: <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/8339/macaristan-liberalizm-otoriteryanizm-kavgasindan-demokrasi-cikar-mi> (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2018)
- Crouch, C. (2014). Neoliberalizmin Garip Ölüksüzlüğü. İstanbul: Açılım Kitap.
- Durmuş, M. (2010). Kapitalizmin Krizi: 2008 Krizinin Eleştirel Bir Çözümlemesi (2.Baskı). Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Encyclopaedia Britannica. (2016). Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/Social-Credit-Party> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2016)
- Encyclopaedia Britannica. (2018). Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/biography/George-C-Wallace> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2018)
- Harvey, D. (2015). Neoliberalizmin Kısa Tarihi. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Trading Economics. (2018). Hungary Minimum Wages. Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/hungary/minimum-wages> (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2018):
- Trading Economics. (2018). Hungary Unemployment Rate. Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/hungary/unemployment-rate> (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2018)
- Kaltwasser, C. M. (2012). Populism and (liberal) democracy: a framework for analysis. Populism in Europe and the Americas: Threat or corrective for democracy? (s. 1-26). içinde Cambridge University Press.
- Kazin, Michael. (2016, Kasım-Aralık). Trump and American Populism. Foreign Affairs, s. 17-24.
- Kreisky, Eva. (2002). Zum Wechselspiel zwischen Neoliberalismus und Rechtspopulismus. Neoliberalismus, Staat & Geschlecht. Avusturya Erişim Adresi: https://homepage.univie.ac.at/marion.loeffler/archiv/SS02/VO_05.pdf (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2018).
- Laclau, Ernesto. (2007). Popülist Akıl Üzerine. Ankara: Epos Yayınları.
- Müller, Jan.-Werner. (2017). Popülizm Nedir? İstanbul: İletişim Yayınları.
- Patkos V, Körösenyi A. (2017). Liberal and Illiberal Populism: The Leadership Of Berlusconi and Orban. Corvinus Journal of Sociology and Social Policy, 315-337.
- Porta, D. Della. (2017). Geç Neoliberalizmde İlerici ve Gerici Siyaset. H. Geiselberger (Dü.) içinde, Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma (s. 44-58). İstanbul: Metis Yayınları.
- Rydgren, Jens. (2008). France: The Front National, Ethnonationalism and Populism. D. M. Danielle Albertazzi içinde, Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western (s. 166-181). New York.

Saad-Filho, Alfredo. (2017). Neoliberalism. D. K.-G. David M. Brennan içinde, Routledge Handbook of Marxian Economics (s. 245-254). Routledge.

Saç, Selman. (2017). Front National: Radikal (Popülist) Sağdan (İlmli) Neo Popülist Sağa. Mülkiye Dergisi(41), 259-290.

Sputnik Haber. (2018a). Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201801271031988891-orban-soros-siginmaci-gibi-sinirlari-asti/> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 22 Aralık 2018)

Sputnik Haber. (2018b). “Orban, Müslüman sığınmacılar için 'istilacı' dedi” Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201801091031731266-orban-musulman-siginmaci-istilaci-dedi/> (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2018)

Toprak, Zafer. (2014). Dünden Bugüne Popülizm ve Demokrasi Paradoksu. Politus - Politik Kültür Dergisi(10), 22-27.

World Bank. (2018). Employment in industry (% of total employment) (modeled ILO estimate). International Labour Organization, ILOSTAT database. Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS>. (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2018)

World Bank. (2018) Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate). Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2017&locations=FR&start=2008> (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2018)

World Bank. (2018). France GINI Index. Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=FR> adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018)

Yabancı, Bilge. (2018,Ekim). Avrupa'nın Çeperinde Popülizm: Türkiye, Doğu Avrupa ve Balkanlar'da Çoğunluk. Birikim Dergisi (354), s. 9-21.

Yetkin, Barış. (2016). Popülizmin Gölgesinde Siyaseti ve Siyasal İletişimi Anlamak. Erciyes İletişim Dergisi, 4(3), 68-82.

Yılmaz, Zafer. (2017). Popülizm, Halk ve Demokrasi: Temsili Demokrasinin. Mülkiye Dergisi, 41(1), 33-66.